

УКРАЇНСЬКО-ЧЕСЬКА МІЖМОВНА ОМОНІМІЯ: ПРИЧИНИ І НАСЛІДКИ

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 2 (50)

УДК 811.161.2

DOI:10.24144/2663-6840/2023.2(50).174-179

Дьолог О. Українсько-чеська міжмовна омонімія: причини і наслідки; кількість бібліографічних джерел – 8; мова українська.

Анотація. У сучасному слов'янському мовознавстві міжмовна омонімія становить окрему лексичну категорію, яка має власний лінгвістичний статус. Наукове дослідження міжмовних омонімів споріднених мов є актуальним та необхідним для лексикологів, лексикографів, перекладачів та викладачів іноземних мов.

Аналіз типових помилок, яких припускаються українці при вивченні чеської мови, показує, що через свою подібність і схожість українські та чеські слова часто ототожуються. Проте міжмовні омоніми не збігаються в значенні і мають власні особливості у використанні.

Мета статті полягає в дослідженні українських та чеських міжмовних омонімів у зіставному аспекті. Поставлена мета передбачає розв'язання таких завдань: 1) встановлення причин виникнення українських та чеських міжмовних омонімів; 2) здійснення зіставного аналізу вибраних омонімів в чеській та українській мовах.

У дослідженні використовувалися описовий, зіставний методи, метод компонентного аналізу, метод узагальнення отриманих результатів.

Під час дослідження встановлено, що причини появи українсько-чеських міжмовних омонімів зумовлені своєрідністю лексичного складу української та чеської мов. Подібні омоніми можуть з'являтися внаслідок випадкових збігів або в результаті розходження значення спільного слова, що існує в мові-основі. У випадку чеських та українських міжмовних омонімів такою мовою-основною є праслов'янська мова.

Наявність певної кількості слів, що однакові (або близькі) за значенням зі співзвучними їм українськими, часто призводить до того, що українці автоматично сприймають і інші схожі за звучанням чеські слова зі значенням, що притаманне українському. Проте таке автоматичне сприйняття чеських слів може бути помилковим, оскільки значення міжмовних омонімів часто не збігається, а інколи буває й абсолютно протилежним.

Вивчення міжмовних омонімів чеської та української мов, їхній зіставний аналіз, класифікація з огляду на походження, сферу вживання, сполучуваність, аналіз причин лексико-семантичної інтерференції належать до актуальних питань культури української та чеської мови. Подальше вивчення цього питання дозволить уникнути помилок, спричинених явищем міжмовної омонімії.

Ключові слова: інтерференція, лексико-семантична інтерференція, міжмовні омоніми, українсько-чеські міжмовні омоніми, слова спільнослов'янського походження, лексика, лексичні одиниці, фонетичний склад.

Постановка проблеми. Взаємодія двох мов, з одного боку, сприяє взаємозбагаченню словникового складу, а з іншого, – породжує явище небажаної інтерференції, найчастішим виявом якої є порушення норм однієї мови під впливом іншої. Однією з важливих і водночас складних проблем оволодіння іншою мовою (спорідненою або неспорідненою) є подолання інтерференційного впливу рідної мови. Особливої уваги при цьому заслуговують міжмовні омоніми, які часто ускладнюють вивчення іноземної мови. У сучасній лінгвістиці міжмовні омоніми часто називають «підступними (або фальшивими, або хибними) друзями перекладача». У цій розвідці ми надаємо перевагу назві *міжмовні омоніми*.

Аналіз досліджень. Наукове дослідження питання міжмовної омонімії в споріднених і неспоріднених мовах має власну історію й певні перспективи вивчення. Сучасні лінгвістичні опрацювання питань міжмовної омонімії передбачають два підходи: перекладознавчий (пов'язаний з омонімією окремих реалій під час перекладу з однієї мови іншою) та контрастивний (пов'язаний із зіставленням лексичних корелятивів у двох мовах, які можуть бути і спорідненими, і неспорідненими). Роботи Й. Влчека, С. Влахова, С. Флоріна та інших дослідників представляють перший, перекладознавчий, підхід.

Другий підхід, контрастивний, представлено в роботах В. Акуленка, Л. Бублейника, М. Кочергана, В. Манакіна та ін.

Теорію міжмовної омонімії у слов'янських мовах, її причини та джерела виникнення, принципи класифікації розвивали в різні роки Р. Будагов, К. Готліб, В. Муравйов та інші науковці.

Питаннями компаративного зіставлення лексики чеської та української мов займаються науковці-слависти не лише на території України, а й поза її межами. Так, наприклад, чеський дослідник Йозеф Влчек у праці «Лінгвістичні та історико-культурні аспекти споріднених мов» досліджує питання омонімії між слов'янськими мовами, називаючи такі основні причини українсько-чеської міжмовної омонімії: різний фонетичний розвиток, відмінності в морфологічній структурі, словотворення, смислові та стилістичні зміни [Vlček 2012, с. 42].

Інший чеський мовознавець Лотко Едвард, що досліджував проблеми міжмовної омонімії, аналізуючи випадки перекладу міжмовних омонімів у чеській, польській та українській мовах у своїй роботі «Підступні слова польською та чеською мовами», зазначає: «... виникають омоніми не лише між спорідненими мовами, що виявляється переважно в словах повсякденного вжитку, а й також у міжна-

родних словах. Вони утворюються також серед неспоріднених мов як феномен міжмовної асиметрії» [Lotko 1992, с. 14].

Мета статті, завдання. Мета цієї розвідки полягає в дослідженні українсько-чеських міжмовних омонімів у зіставному аспекті на прикладі відібраних омонімів із точки зору їхнього походження і семантики.

Поставлена мета передбачає розв'язання таких завдань:

- встановлення причин виникнення українсько-чеських міжмовних омонімів із точки зору етимології і семантики;

- здійснення зіставного аналізу вибраних омонімів у чеській та українській мовах.

Методи та методика дослідження. Поставлені мета і завдання передбачають використання описового й зіставного методів, методу компонентного аналізу та методу узагальнення отриманих результатів дослідження.

Виклад основного матеріалу. Звичайно під терміном *омоніми* розуміють слова або окремі граматичні форми слів, які за умови однакового написання або звучання мають абсолютно різні значення. Між однозвучними (або дуже схожими за звучанням з урахуванням національної фонетики) словами з різними значеннями теж можуть бути омонімічні відношення. Такі слова називають міжмовними омонімами. Отже, міжмовні омоніми – це слова двох (або більше) мов, які перебувають у контакті, при цьому такі слова збігаються за звучанням і відрізняються значенням.

У сучасному слов'янському мовознавстві міжмовна омонімія становить окрему лексичну категорію, котра має власний лінгвістичний статус, незважаючи на те, що розглядається у зв'язку зі суміжними і подібними категоріями – паронімією і полісемією.

Ретельне дослідження міжмовних омонімів споріднених мов є актуальним та необхідним для лексикологів, лексикографів, для теоретиків і практиків перекладознавства, для викладачів іноземних мов.

В українському мовознавстві білінгвізм досліджувався як результат взаємодії мов у мовленні емігрантів (найчастіше – українсько-англійський білінгвізм) або в мовленні мешканців прикордонних територій (наприклад, українсько-польський, українсько-російський білінгвізм).

Українсько-чеська мовна інтерференція вивчалася мало. Але мовлення численних українських мігрантів у Чеській Республіці (а від 2022 року і біженців з України) становить неабиякий інтерес і є актуальним для вивчення й аналізу лексичного рівня слов'янських мов (у нашому випадку – української і чеської) як у науковому, так і в науково-практичному плані.

Традиційно вважається, що слов'янам легше вивчати інші слов'янські мови, ніж представникам інших мовних груп. Проте варто зазначити, що близькість слов'янських мов, з одного боку, полегшує вивчення, а з іншого – ускладнює. Українська

і чеська мови мають багато спільного у фонетиці, лексиці, морфології, синтаксисі. Наприклад:

- у лексиці *naši – náš, vaši – váš, pes – pes, syn – syn*;

- у фонетиці вимова деяких голосних і приголосних або чергування окремих приголосних у певних позиціях (*ruka, v ruce – ruka, v ruce; noha, na nozi – noha, na noze*);

- у граматиці маємо схожі форми дієслів доконаного і недоконаного виду (*čítati – číst, pročítati – přečíst; jít – jít, přijít – přijít*) або просту і складену форму майбутнього часу (*pročítám – přečtu, budu čítati – budu číst; napíšu – napíšu, budu psát – budu psát*).

Подібна близькість дозволяє українцям при вивченні чеської мови покладатися на власні знання рідної. Проте часто спорідненість мов призводить до автоматичного перенесення норм рідної мови (у нашому випадку – української) на мову, що вивчається (у нашому випадку – чеську), що стає причиною помилкового вживання чеських слів, словосполучень, речень.

Аналіз типових помилок, яких припускаються українці при оволодінні спорідненою, у нашому випадку – чеською, мовою, показує, що через свою подібність та схожість у плані вираження чеські та українські слова ототожнюються, оскільки виникають хибні асоціації, хоча за значенням і особливостями використання такі слова зовсім не збігаються або мають певні відмінності у значенні.

Причини появи міжмовних омонімів зумовлені своєрідністю лексичного складу кожної національної мови. Подібні омоніми можуть з'являтися внаслідок випадкових збігів (притаманно частіше для неспоріднених мов) або в результаті розходження значення спільної лексеми у мові-основі (притаманно частіше для споріднених мов). У випадку досліджуваних у цій статті чесько-українських міжмовних омонімів – розходження значення певних лексем праслов'янської мови.

Водночас дослідження причин сплутування значень українсько-чеських міжмовних омонімів показує, що вони досить часто індивідуальні, але в цілому типові. Такими причинами можуть бути фонетичне зближення слів різного походження, втрата словом вихідного значення в одній із мов, паралельні лексичні новотвори, звукова подібність, яка виникає в процесі словотворення. У чеській та українській мовах часто йдеться про однакові за походженням і значенням слова спільного праслов'янського лексичного фонду, котрі при подальшому окремому розвитку мов диференціювали свої значення іноді настільки, що стали позначати повністю протилежні поняття (порівняймо, наприклад, українське *черствий* – чеське *čerstvý*). Проте слід зазначити, що часто українські та чеські міжмовні омоніми зберігають певне спільне значення, наприклад: *život (життя) – živim (бřicho)*.

Передусім варто дослідити лексико-семантичну інтерференцію, яка в мовленні білінгвів представлена максимально. Однією з причин сплутування лексем або вживання їх у не властивому їм

значенні є міжмовна омонімія (у нашому випадку – українсько-чеська). Загалом у споріднених за походженням мовах часто трапляються слова з однаковим значенням (загальний лексичний фонд слов'янських мов). При цьому деякі слова зберігають схоже значення, а деякі з розвитком мови змінюють його (інколи навіть на протилежне).

Чеський дослідник Йозеф Влчек визначає відмінності між чеською та українською лексикою так: «Порівнюючи формальний і семантичний аспекти споріднених мов, ми можемо розділити всю лексику української та чеської мов на п'ять основних груп:

1. Слова, що відрізняються своїм фонетичним складом і не мають власного значення, еквівалентного в іншій мові, наприклад: *бориц*, *вареник*, *ковбаси*; *knedlík*, *špekáček*.

2. Слова, що відрізняються звуковим складом, але мають однакоє значення, наприклад: *канікули* – *prázdniny*, *гроші* – *peníze*.

3. Слова, однакові або подібні за своїм фонетичним складом, а також однакові або приблизно однакові за значенням, наприклад: *школа* – *škola*, *отець* – *otec*, *син* – *syn*.

4. Слова, однакові чи подібні за своїм фонетичним складом, а також однакові або приблизно однакові за значенням, але з різною стилістичною реалізацією в обох мовах, наприклад: *здоровий* – *zdravý*, *машина* – *mašina*, *війна* – *vojna*.

5. Слова, однакові або схожі за звуковою структурою, але з різним значенням: *стілець* (*židle*) – *stůl* (*cmil*), *запах* (*vůně*) – *zápach* (*сморід*); *запам'ятовувати* (*pamatovat*) – *zapomínat* (*забувати*)» [Vlček 2012, с. 42]

Чеський лінгвіст Станіслав Штепанік у праці «Міжмовна омонімія та паронімія з дидактичного погляду» виділяє такі типи міжмовної омонімії в чеській та українській мовах:

1) лексична українсько-чеська омонімія, наприклад: *запах* (*vůně*) – *zápach* (*сморід*), *місце* (*místo*) – *město* (*місто*);

2) українсько-чеська словотвірна омонімія, наприклад: *рано* (*adv., brzy*) – *ráno* (*subst., ранок*). [Štěpáník 2011, с. 38–49]

Багато чесько-українських міжмовних омонімів виникають закономірно, тому в них легко можна знайти сліди колишнього семантичного зв'язку. Природно, що в споріднених мовах міжмовних омонімів набагато більше, ніж у неспоріднених. Між словами споріднених мов можуть виникати цілі ряди міжмовних омонімів як наслідок неоднакового розвитку значень спільних за походженням слів. Розвиваючись, мова досить швидко реагує на найменші зміни, які трапляються в процесі пізнання людиною світу, і швидко фіксує ці зміни у власному лексиконі. Такі зміни пов'язані з процесом людського мислення, у якому важливу роль відіграють аналіз, синтез, асоціації, і з тим, що кожна національна мова відображає певні життєві реалії. Результатом цього є набуття етимологічно спорідненими словами у різних мовах нових значень.

Звичайно, при класифікації українських і чеських омонімів не варто забувати, що ці мови

відрізняються одна від одної як графічно (наприклад, українська літера «г» відповідає чеській «h», а українська «х» – чеській «ch», українські «я», «ю», «є» відповідають чеським «ja», «ju», «je»), так і фонетично (наприклад, відповідника чеській літері «ř» в українській мові не існує, поняття *dlouhý samohlásky* – *довгі голосні* та *krátký samohlásky* – *короткі голосні* (не плутати з наголошеними і ненаголошеними!) носіїв української мови не знайомі).

Перозрізнення фонетичних особливостей у схожих за звучанням українських та чеських словах призводить до ототожнення українцями значення слів *mýlit se* (українське *помилятися*) та *mlít se* (чеське *mydlit se*) або *jel* (українське *їхав*) та *iv* (чеське *jedl*). У цьому випадку причиною сплутування є те, що приголосні *d*, *t* у групах *dl*, *tl* в українській мові занепали, а в чеській залишилися. Фонетичними змінами, що відбулися в українській та чеській мовах протягом розвитку, імовірно викликана поява міжмовних омонімів: українське *суд* (чеське *soud*) та чеське *sud* (українське *бочка*).

У чеській та українській мовах існує велика кількість схожих за звучанням слів з однаковим значенням. Наприклад: *cibule* – *цибуля*, *žlutý* – *жовтий*, *voda* – *вода*, *adresa* – *адреса*, *ruka* – *рука*, *zákon* – *закон*, *noha* – *нога*, *národ* – *народ*, *malina* – *малина*, *učít se* – *вчитися*, *papír* – *папір*, *kniha* – *книга*, *sobota* – *субота*, *škola* – *школа*, *syn* – *син*, *listopad* – *листопад*, *hlava* – *голова*, *čtvrtek* – *четвер*, *srpen* – *серпень*, *vlasý* – *волосся*, *dveře* – *двері*, *mleko* – *молоко*, *sešit* – *зошит* тощо.

Наявність певної кількості чеських слів, що однакові (або близькі) за значенням зі співзвучними їм українськими, часто призводить до того, що українці автоматично сприймають і інші схожі за звучанням чеські слова зі значенням, що притаманне українському. Проте таке автоматичне сприйняття чеських слів може бути помилковим, оскільки значення міжмовних омонімів часто не збігається, а інколи буває й абсолютно протилежним. Наприклад: *banka* (українське *банк*) – *банка* (чеське *sklenice*), *buchta* (українське *пиріг*, *пиріжок*) – *бухта* (чеське *záliv*, *zátoka*), *holka* (українське *дівчина*) – *голка* (чеське *jehla*), *houska* (українське *булочка*) – *гуска* (чеське *husa*), *život* (українське *життя*) – *живіт* (чеське *břicho*), *zapomenout* (українське *забути*) – *запам'ятати* (чеське *zapatovat si*), *pohoda* (українське *задоволення*, *спокій*) – *погода* (чеське *počasí*), *obchod* (українське *магазин*) – *обхід* (чеське *obchvat*, *cesta kolem*), *čerstvý* (українське *свіжий*) – *черствий* (чеське *tvrdý*), *úkol* (українське *завдання*) – *укол* (чеське *injekce*), *spokojený* (українське *задовлений*) – *спокійний* (чеське *klidný*), *kolo* (українське *велосипед*) – *коло* (чеське *kruh*), *skoro* (українське *майже*) – *скоро* (чеське *brzy*, *rychle*), *hroší* (українське *бегемоти*) – *гроші* (чеське *peníze*), *sukně* (українське *спідниця*) – *сукня* (чеське *šaty*) тощо.

Певні зміни в значенні окремих слів у чеській та українській мовах виникли в процесі практики слововживання. Наприклад, випадки узагальнення (розширення) значення в одній мові порівняно з вузьким значенням в іншій.

Наприклад:

- чеське слово *palec* означає лише 'перший (великий) палець', а в українській має узагальнене значення (українське *палець* – чеське *prst*);

- чеське слово *kapusta* вживається лише в значенні українського 'саvoyська капуста', а в українській мові *капу́ста* має загальне значення, якому в чеській відповідає слово *zelí*;

- чеське слово *jahoda* відповідає українському слову *полуниця*, а загальна назва чеською мовою – *bobule*.

При зіставленні чеських і українських міжмовних омонімів масмо приклади погіршення значення (перехід до негативного) або покращення (перехід до позитивного). Наприклад, погіршення має місце в українському слові *черствий*, що абсолютно протилежне чеському *čerstvý*. Якщо йдеться про *черствий хліб* українською мовою, то це *сухий, твердий хліб*. Якщо ми говоримо про *čerstvý chléb* чеською мовою, то це *м'який, свіжий хліб*. Покращення бачимо на прикладі українського слова *пахнути*, що має позитивне значення, на відміну від чеського *páchnout* з негативним значенням (український синонім – *смердіти*).

Одним із найважливіших чинників розвитку будь-якої мови є запозичення з інших мов. Запозичення збільшують лексичний склад мови, служать джерелом виникнення нових коренів або словотворчих елементів. Процес запозичення нових лексем лежить уже в самій основі мовної діяльності певної нації.

Причини появи в різних мовах лексичних запозичень пов'язані з виникненням нових реалій (речей або понять), із дублюванням уже наявних у мові лексем для використання міжнародної термінології, із прагненням підкреслити той чи той відтінок значення вже наявного слова, зі впливом мовної моди.

Унаслідок запозичень українською та чеською мовами з інших мов виникає багато омонімів. Певні поняття запозичуються обома мовами, але при цьому часто набувають різних семантичних значень або відтінків значень. Поступово такі запозичення взагалі розходяться в значенні, поповнюючи склад міжмовних омонімів. Наведемо кілька прикладів таких запозичень:

- *antikvariát* – 'цінні предмети мистецтва минулого'; *antikvariát* – 'букіністичний магазин' (у цьому випадку, ймовірно, міжмовна омонімія зумовлена розходженням значення запозиченого з латини слова *antiquarius* – 'любитель, знавець старовини');

- *balon* – 'посуд, у якому зберігається рідина або газ'; *balon* – 'повітряна куля' (ймовірно, міжмовна омонімія зумовлена розходженням запозиченого з французької мови слова *ballon* – 'куля', яке могло прийти в українську та чеську через посередництво інших мов);

- *baletka* – 'легкі жіночі туфлі без підборів'; *baletka* – 'балерина' (запозичене з французької мови слово *ballet* – 'балет');

- *doza* – 'певна кількість чогось'; *doza* – 'скринька' (слово *dose* існує в німецькій, французь-

кій, англійській мовах; походить від латинського *dosis*, що означає 'давання, доза, частка').

Водночас, говорячи про міжмовні українські і чеські омоніми, слід виділити й слова, що утворилися внаслідок абсолютно випадкового збігу. Їх можна поділити на дві групи:

1. Випадкові збіги внаслідок запозичень із різних мов. Наприклад:

- *банка* – 'скляна посудина циліндричної форми'; *banka* – 'банк, фонд' (омоніми, що утворилися внаслідок випадкового збігу: українське *банка* – від праслов'янського *banja*, а чеське *banka* від італійського *banko*);

- *бати́г* – 'прикріплений до держака мотузок або ремінець, щоб підганяти коней'; *batoh* – 'рюкзак' (українське слово пов'язане з тюркським *botak*, *budak* – 'палка', а чеське утворилося від малярського *batyu* – 'ранець');

- *буряк* – 'городній овоч'; *burak* – 'арахіс' (українське слово, ймовірно, походить із латини, а чеське – скорочена назва *burský oříšek* за назвою африканського племені, звідки почали завозити арахіс);

- *бухта* – 'невелика частина водойми, відокремлена сушею від відкритих вод із трьох боків'; *buchta* – 'булка' (українське слово запозичене з німецької мови, а чеське – власного походження);

- *голка* – 'гостра шпилька для шиття'; *holka* – 'дівчина' (українське слово, ймовірно, має праслов'янське походження, а чеське – власне);

- *давка* – 'тиск, штовхання в юрбі'; *dávka* – 'допомога, доза, порція' (українське слово походить від праслов'янського *daviti*, а чеське від праслов'янського *dati*);

- *жилетка* – 'вид верхнього одягу без рукавів і коміру'; *žiletka* – 'лезо' (українське слово походить від французького *gilet*, що має те саме значення, а чеське – від імені підприємця К. С. Gilett, котрий винайшов лезо для гоління);

- *кара* – 'покарання, відплата'; *kara* – 'візок' (українське слово пов'язане з праслов'янським *koriti*, *karati*, а чеське – з латинським *carrus* – 'віз');

- *небо* – 'повітряний простір над землею'; *nebo* – 'або' (українське слово має праслов'янське походження, а чеське, ймовірно, власне).

2. Міжмовні омоніми, утворені внаслідок запозичення різних слів з однієї мови. Наприклад:

- *брат* – 'син щодо інших дітей одних батьків'; *brát* – 'схоплювати щось руками або якимось знаряддям' (українське слово походить від праслов'янського іменника *bratъ*, а чеське – від праслов'янського дієслова *brati*: при цьому значення слів в українській і чеській мовах зберігається);

- *вогонь* – 'полум'я'; *ohn* – 'хвіст' (українське слово пов'язане з праслов'янським *ognь* з таким самим значенням, а чеське – з праслов'янським *gъnati* – 'гнати');

- *курка* – 'свійський птах'; *kůrka* – 'кора' (українське слово пов'язане з праслов'янським *kurъ*, а чеське – з праслов'янським *kora*);

- *лід* – 'замерзла вода'; *lid* – 'люди' (українське слово походить від праслов'янського *ledъ*, а

чеське – від праслов'янського *ludь*);

- *starість* – ‘період життя після зрілості’; *starost* – ‘клопіт, турбота’ (українське слово пов'язане з праслов'янським *starь*, а чеське – з праслов'янським *starati*).

Сплутування значень міжмовних омонімів часто спричинює помилки в мовленні українців у Чехії. Звичайно, причини конкретних недоглядів значною мірою індивідуальні і залежать від рівня володіння чеською мовою.

Висновки. Незважаючи на те, що кожна національна мова є самостійною і неповторною, має власну писемність і власні традиції, жодна з них не може уникнути проникнення в неї окремих елементів інших мов. Взаємовплив мов на лексичному рівні призводить до виникнення міжмовної омонімії.

Виникнення міжмовних омонімів є результатом динамічного розвитку слововжитку: у словах, що колись мали спільне значення, відбулися певні семантичні зміни.

З огляду на етимологію та семантику, українсько-чеські міжмовні омоніми можна розподілити за трьома групами:

- етимологічно зумовлені українсько-чеські міжмовні омоніми;

- українсько-чеські міжмовні омоніми, які виникли в результаті розходження у значеннях одного слова при запозиченні з однієї мови;

- українсько-чеські міжмовні омоніми, які виникли в результаті випадкового збігу у звучанні запозичених із різних мов слів або різних слів з однієї мови.

Таким чином, українсько-чеська міжмовна омонімія – явище, що часто призводить до помилок у мовленні українців, які вивчають або вже використовують чеську мову. Саме тому це явище потребує докладного вивчення, яке полягає в подальшому зіставному аналізі українсько-чеських міжмовних омонімів, їхній класифікації з точки зору походження та сфери вживання, дослідженні причин лексико-семантичної інтерференції за умов білінгвізму. Вивчення міжмовних омонімів чеської та української мов належить до актуальних питань культури української та чеської мов. Даліше вивчення цього питання дозволить уникнути помилок, спричинених явищем міжмовної омонімії.

Література

1. Жлуктенко Ю. Лингвистические аспекты двуязычия. Київ: Вища школа, 1974. 176 с.
2. Кіцила Л. Деякі теоретичні проблеми дослідження омонімії в слов'янському мовознавстві. *Проблеми слов'янознавства*. 2000. Вип. 51. С. 159–166.
3. Паламарчук О. Чесько-українські «підступні друзі перекладача» як проблема лінгводидактики. *Словенія*. 1995. С. 25–29.
4. Царук О. Українська мова серед інших слов'янських: етнологічні та граматичні параметри: монографія. Дніпропетровськ: Наука і освіта, 1998. 246 с.
5. Lotko E. Záležná slova v polštině a češtině (na materiálu češtiny, slovenštiny a polštiny). Olomouc: Votobia, 1992. 183 с.
6. Poplack S. Contrasting patterns of code-switching in two communities. *The Sociolinguistics Reader*. 1998. С. 44–65.
7. Štěpáník S. (Mezijazyková) homonymie a paronymie z didaktického hlediska. *Didaktické studie*. 2011. С. 38–49.
8. Vlček J. Jazykové a historicko-kulturní aspekty souvisejících jazyků. *Slovo a slovesnost*. 2012. С. 41–42.

References

1. Zhluktenko Yu. (1974) Lingvisticheskie aspekty dvuyazychiya [Linguistic aspects of bilingualism]. Kyiv: Vyshcha shkola. 76 s. [in Russian].
2. Kitsyla L. (2000) Deiyaki teoretychni problemy doslidzhennia omonimii v slovianskomu movoznavstvi [Some theoretical problems of homonymy research in Slavic linguistics]. *Problemy slovianoznavstva*. Vyp. 51. S. 159–166 [in Ukrainian].
3. Palamarchuk O. (1995) Chesko-ukrainski «Pidstupni druzi perekladacha» yak problema lnhvodydaktyky [Czech-Ukrainian «insidious friends of the translator» as a problem of linguistic didactics]. *Slovenia*. S. 25–29 [in Ukrainian].
4. Tsaruk O. (1998) Ukrainska mova sered inshykh slovianskykh: etnologichni ta hramatychni parametry [The Ukrainian language among other Slavic languages: ethnological and grammatical parameters]: monohrafiia. Dnipropetrovsk: Nauka i osvita. 246 s. [in Ukrainian].
5. Lotko E. (1992) Záležná slova v polštině a češtině (na materiálu češtiny, slovenštiny a polštiny) [Insidious words in Polish and Czech (based on Czech, Slovak and Polish material)]. Olomouc: Votobia. 183 s. [in Czech].
6. Poplack S. (1998) Contrasting patterns of code-switching in two communities. *The Sociolinguistics Reader*. С. 44–65 [in English].
7. Štěpáník S. (2011) (Mezijazyková) homonymie a paronymie z didaktického hlediska [(Interlingual) homonymy and paronymy from a didactic point of view]. *Didaktické studie*. С. 38–49 [in Czech].
8. Vlček J. (2012) Jazykové a historicko-kulturní aspekty souvisejících jazyků [Linguistic and historical-cultural aspects of related languages]. *Slovo a slovesnost*. С. 41–42 [in Czech].

UKRAINIAN-CZECH INTERLINGUISTIC HOMONYMY: REASONS AND RESULTS

Abstract. In the modern slavonic linguistic homonymy determines a separate lexical category which has its own linguistic status. Scientific research of homonyms of different languages of the same language group is relevant and indispensable for lexicologists, lexicographers, translators, and teachers of foreign languages.

An analysis of typical mistakes common for ukrainian native speakers learning Czech language demonstrate: because of similarity ukrainians and czechs words commonly are falsely synonymizing. But interlinguistics homonyms have different meanings and also differentiates in the use.

The goal of this article is to investigate ukrainian-czech interlinguistic homonymy in the composite aspect. Our goal needs: 1) definition of reasons of Ukrainian and Czech interlinguistics homonyms; 2) To make an analysis of chosen homonyms in Ukrainian and Czech languages.

In the research we are using descriptive, composite and components analyzing methods, also a generalizing method of the results. In the research it was found that origin reasons of ukrainian-czech are determined by specifics of lexical contains of Ukrainian and Czech languages. Those kinds of homonyms may take origin from dissimilar meanings of the common word existing in the base-language. In the Ukrainian-Czech case it is praslavic language. The existence of some words with similar (or mostly similar) meaning with Ukrainian once, frequently are resulting as mistakenly interpreted by Ukrainian native speakers other words as words with common meanings. But such an automatic interpretation of Czech vocabulary might be a mistake, because the meaning of interlinguistic homonyms frequently is different, more than, opposite.

The research of ukrainian-czech interlinguistic homonymy, its composite analysis, classification by the origin, sphere of the use, the common using and analysis of the reason of lexical-semantic interfering is an actual question of Ukrainian and Czech language. The following research of this question may help to avoid mistakes by interlinguistics homonymy.

Keywords: interfering, lexical-semantic interfering, interlinguistics homonyms, ukrainian-czech interlinguistic homonymy, words of common Slavic origin, lexis, lexical units, phonetic composition, speech.

© Дьолог О., 2023 р.

Ольга Дьолог – кандидат філологічних наук, доцент, науковий співробітник відділу слов'янської лінгвістики та лексикографії Слов'янського інституту Академії наук Чеської Республіки, Прага, Чеська Республіка; olga.doloh@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-9305-2453>

Olha Dioloh – Candidate of Philology, Associate Professor, researcher at the Department of Slavic Linguistics and Lexicography of the Slavic Institute of the Academy of Sciences of the Czech Republic, Prague, Czech Republic; olga.doloh@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-9305-2453>